

Bogurodzica

Carmen patrium – pieśń ojczyźniana

Historia *Bogurodzicy*

- 1407 - pierwszy zapis dwóch zwrotek wraz z nutami,
- drugi zapis zwany krakowskim składał się już z 13 zwrotek, ale nie zawierał nut;
- 1506 - tekst *Bogurodzicy* zamieszczono w statucie Jana Łaskiego;
- z czasem liczba zwrotek sięgnęła 20;
- zabytek języka polskiego i pierwsze arcydzieło polskiej literatury;
- liryka religijna - modlitwa błagalna;
- autor anonimowy.

Funkcje *Bogurodzicy*: hymn religijny, koronacyjny, bojowy, państwowy

- najstarsza pieśń religijna pełniąca funkcję pierwszego hymnu polskiego za dynastii Jagiellonów,
- pieśń rycerska, ojczyzniana, zagrzewająca Polaków do walki przed bitwą pod Grunwaldem w 1410 r.,
- pieśń koronacyjna królów polskich, np. Władysława Warneńczyka,
- pieśń żałobna w XIX w.
- utwór oryginalny, brak pierwowzoru, najprawdopodobniej dzieło rodzime,
- Jan Długosz nazwał ją *carmen patrium*, czyli pieśnią ojczyznianą,
- pieśń straciła na znaczeniu w II połowie XVI w. Pamięć o niej odświeżył J.U. Niemcewicz zamieszczając ją jako wstęp do *Śpiewów historycznych* z 1816r.

Gatunek

- Trop – ozdobnik stylistyczny do krótkich śpiewów liturgicznych typu „Kyrie eleison” – „Panie, zmiłuj się”, Bogurodzica jest takim ozdobnikiem, czyli uzupełnieniem słów „Kyrie eleison”.
- Pieśń religijna – utwór liryczny związany z obrzędami religijnymi, wykonywany przy wtórze muzyki, melodyjny, pisany prostym językiem.
- Hymn – utwór poetycki wyrażający uczucia określonej społeczności, ma podniosły nastrój, adresatem jest osoba stojąca wyżej w hierarchii, pod jej adresem jest skierowana pochwała.

Podmiot liryczny i kompozycja pieśni

Podmiot liryczny:

- Ludzie wierzący – chrześcijanie – podmiot zbiorowy (liryka bezpośrednia, religijna, maryjna)
- Zanoszą modlitwę do Chrystusa za pośrednictwem świętych ze względu na pokorę i poczucie bycia niegodnym, aby bezpośrednio zwrócić się do Boga.
- Wykorzystują schemat modlitwy: apostrofa, pochwała, prośba.

Kompozycja:

I zwrotka:

- Rozbudowana apostrofa
- Krótka prośba
- Pośrednik – Bogurodzica

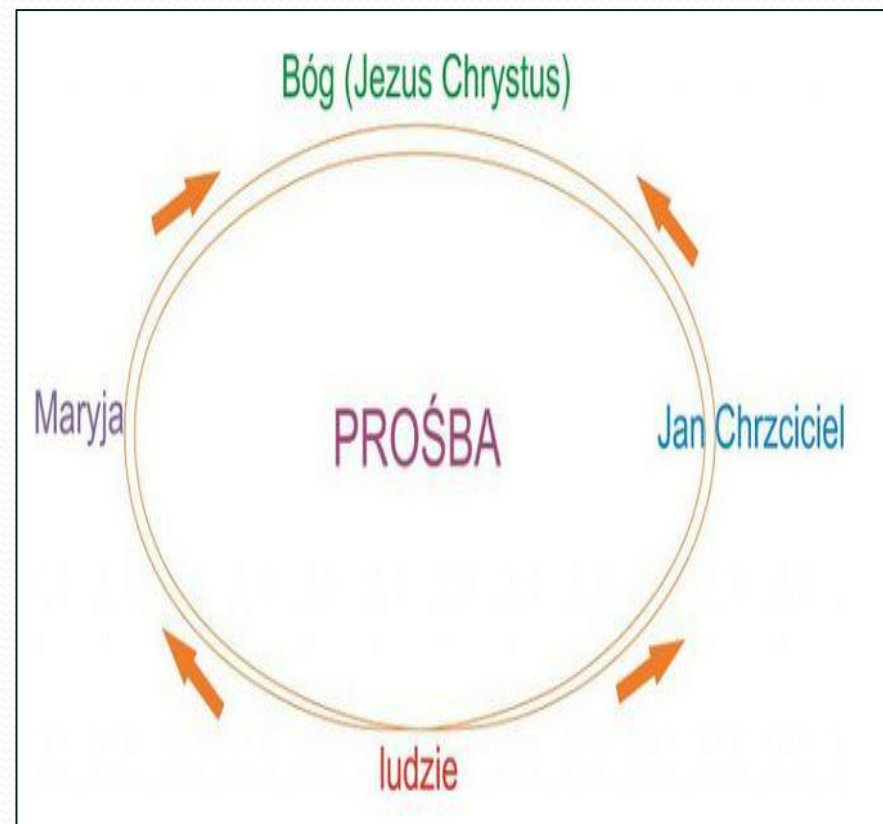
II zwrotka:

- Krótka apostrofa
- Rozbudowana prośba
- Pośrednik – Jan Chrzciciel

Zasada kompozycji:

Paralelizm antytetyczny – zwrotki są podobnie zbudowane, ale i kontrastują ze sobą.

Deesis, czyli modlitwa, błaganie – motyw w sztuce średniowiecza, obrazujący ideę pośrednictwa, ukazujący Chrystusa na tronie oraz dwoje pośredników: po prawej stronie Chrystusa Maryję, a po lewej Jana Chrzciciela, zanoszą oni przed majestat Zbawiciela ludzkie prośby.

Kreacja Maryi

- podkreślone zostały cechy boskości Maryi; należy do sfery sacrum,
- matka Boga jest dziewicą,
- wielbioną przez niego, wybraną na matkę, by dokonało się Wcielenie,
- każde z określeń w utworze jest dogmatem religijnym;
- Matka Boska jest pośrednikiem wznoszonych do Jezusa modlitw;
- prośby do Matki Bożej są bardzo związane, dominuje opis jej cech;
- apostrofa do Maryi – mianownik w funkcji wołacza – okazanie większego szacunku Bogurodzicy, bardziej uroczysty zwrot.

Prośby

Układ próśb - od ogólnej do konkretnej:

- prośba o pozyskanie uwagi Chrystusa;
- prośba o usłyszenie błagania;
- prośby konkretne: o dostatnie życie na ziemi (zbożny pobyt) i zbawienie po śmierci (rajski przebyt).

Antytezy w *Bogurodzicy*

Anonimowy autor również w zakresie organizacji warstwy słownej tekstu popisał się niezwykłą kunsztownością. Zestawia on ze sobą pojęcia na zasadzie paradoksu, budując z nich niezwykle ciekawe antytezy:

„*Bogurodzica*” — „*dziewica*”
[matka Boga] — [panienka, dziewczeczka]

Maria jest Bogurodzicą (matką Boga) i zarazem dziewicą.

„*U twego syna*” — „*Gospodzina*”
[przez twego syna] — [przez twego pana, Boga]

Chrystus jest zarazem synem i panem, Bogiem Marii.

„*Pobył*” — „*przebył*”
[życie doczesne] — [życie wieczne]

Chwilowe życie ziemskie zestawione jest z wiecznym bytowaniem w niebie.

Antyteza — środek stylistyczny, polegający na zestawieniu ze sobą dwóch przeciwstawnych względem siebie, skontrastowanych znaczeniowo zdań lub wyrażeń.

Paradoks — zaskakujące i błyskotliwe sformułowanie, wyrażające myśl sprzeczną z ogólnie przyjętymi przekonaniem.

Średniowieczny charakter *Bogurodzicy*

- Teocentryzm – najwyższą wartością jest wiara i Bóg, modlitwa obejmuje nie tylko życie ziemskie, ale i wieczne, które jest ważniejsze.
- Hierarchiczność – Bóg, Chrystus, Maryja, Jan Chrzciciel, ludzie.
- Symbolika liczb: 3 (Chrystus i 2 pośredników) oraz 4 – cztery osoby święte (Bóg, Chrystus, Maryja, Jan Chrzciciel).
- Dydaktyzm – pieśń obrazuje wartości, którymi powinien kierować się człowiek w życiu i pozwala poznać Maryjne dogmaty wiary.

Archaizmy w *Bogurodzicy*

archaizmy leksykalne – słowa, które wyszły z użycia, przykłady: *dziela*, *zbożny*, *zwolena*, *przebyt*, *zyszczy*, *jegoż*, *jaż*, *Gospodzin*

archaizmy składniowe – dawny szyk w zdaniu, przykłady: *twego dziela* (dla twego), *Bogiem sławiena* (uwielbiana przez Boga)

archaizmy fleksyjne – słowa, które mają w tekście formę gramatyczną inną niż współcześnie stosowana, przykłady: *napelń* (napelni), *zyszczy* (pozyskaj), *spuści* (ześlij), *Bogurodzica*, *dziewica*, *Maryja*

archaizmy fonetyczne – słowa, które mają inne brzmienie, przykłady: *Krzciciela* (Chrzciciela), *sławiena* (sławiona)

archaizmy słowotwórcze – słowa utworzone od innego zgodnie z dawnymi zasadami słowotwórczymi, przykłady: *Bożyc* (Syn Boga), *Gospodzin*, *Bogurodzica*